

Araştırma Makalesi

Çocukluk Çağı Travmaları ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Şema Modların Aracılık RolüHüseyin YOLALAN*¹ ¹ Güzin Dinçkök Ortaokulu, İstanbul, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar Kelimeler:**şema modları,
narsistik kişilik,
çocukluk çağı
travmaları**Öz**

Bu çalışmada, çocukluk çağında yaşanan travmalarla narsistik kişilik özellikleri ilişkisinde şema modlarının aracılığı ele alınmıştır. Bu amaçla İstanbul'da lisans ve lisansüstü düzeyde üniversite eğitimi alan 201 katılımcıya (% 88.6 kadın % 11.4 erkek; Ortalama yaş = 26) uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Katılımcılar, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Young Şema Modları Ölçeği Kısa-Form, Beş Faktör Kişilik Narsisizm Ölçeği-Kısa Form ve Kişisel Bilgi Formunu doldurmuştur. Çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özellikleri ilişkisinde şema modların aracılığının değerlendirilmesi için Hayes tarafından geliştirilen bootstrapping analizinden yararlanılmıştır. Araştırma neticesinde çocukluk çağı travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri ilişkisine uyumlu teslimci mod ile büyülenmeci modlar hariç olmak üzere diğer işlevsel olmayan şema modların aracılık yaptığı belirlenmiştir. Araştırmada bulunan değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeninin, işlevsel olmayan şema mod değişkenlerini büyülenmeci mod hariç anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı, çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeninin narsistik kişilik özellikleri değişkenini anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı, işlevsel olmayan şema mod değişkenlerinin narsistik kişilik özellikleri değişkenini anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öngörülen bu sonuca göre, çocukluk döneminde travma yaşamının şema modlarını (işlevsel olmayan) arttırabileceği ve böylece narsistik kişilik özelliklerinin de dolaylı olarak arttırabileceği değerlendirilmektedir. Elde edilen bu bulgular, araştırma konusuyla ilgili yapılmış ulaşılabilen çalışma bulguları ve alanyazında bulunan görüşler doğrultusunda değerlendirilip tartışılmıştır.

Abstract**Keywords:**schema mode,
narcissistic
personality,
childhood traumas

This study addresses the mediation of schema modes in the relationship between childhood traumas and narcissistic personality traits. For this purpose, 201 participants (% 88.6 female, 11.4 male; Mean age = 26) receiving undergraduate and graduate education in Istanbul were reached through convenience sampling method. Participants filled out the Childhood Trauma Questionnaire, Young Schema Modes Questionnaire-Short Form, Five Factor Personality Narcissism Questionnaire-Short Form, and Personal Information Form. Bootstrapping analysis developed by Hayes was used to evaluate the mediation of schema modes in the relationship between childhood traumas and narcissistic personality traits. As a result of the research, it was determined that the relationship between childhood traumatic experiences and narcissistic personality traits was mediated by other dysfunctional schema modes, except for the compliant surrenderer mode and self-aggrandizer modes. When the relationships between the variables in the research were evaluated, it was concluded that the childhood traumatic experiences variable significantly positively predicted the dysfunctional schema mode variables, except for the self-aggrandizer mode; the childhood traumatic experiences variable significantly positively predicted the narcissistic personality traits variable; and the dysfunctional schema mode variables significantly positively predicted the narcissistic personality traits variable. According to this predicted result, it is evaluated that experiencing trauma in childhood may increase schema modes (dysfunctional), and thus narcissistic personality traits may indirectly increase. These findings were evaluated and discussed in line with the findings of the studies that could be reached on the subject of the research and the opinions in the literature.

* Sorumlu Yazar, Cevizli Mah. Zuhul Cad. Saray Apt. No: 5 D: 4 Maltepe, İstanbul, Türkiye

e-posta: huseyinyolalan@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.1579768

Gönderim Tarihi (Received): 05.11.2024; Kabul Tarihi (Accepted): 28.04.2025

ISSN: 2148-4376

Giriş

Gelişim döneminde olan çocuğun benlik algısı üzerinde olumsuz etkilere yol açan travmatik yaşantılar, çocukluk dönemini etkilediği gibi yetişkinlik dönemi üzerinde de etkili olmaktadır. Bu sebeple travmatik deneyimleri olan çocuklar yetişkinlik dönemine geldiğinde psikolojik ve fiziksel sağlık, kişilerarası ilişkiler gibi birçok alanda kronik sorunlar yaşayabilmektedirler (Öztürk ve Uluşahin, 2016). Yaşamın erken dönemlerinde maruz kalınan travmatik yaşantılar ile yetişkinlik döneminde yaşanan ruhsal sorunların birbirleriyle ilişkili olabileceğine değinen birçok araştırmanın olduğu bilinmektedir. Bu araştırmalar, genel olarak çocukluk çağındaki travmatik yaşantıların kişilerin yetişkinliğinde görülen kişilik sorunlarıyla alakalı olduğunu göstermiştir (Gedik, 2021; Kahveci, 2016; Öznur, 2017). Çocukluk dönemi travmatik yaşantıları toplum ruh sağlığı için de önemli bir konudur. Türkiye’de lise öğrencilerinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, azımsanmayacak oranda katılımcının duygusal istismar (%15.8), fiziksel istismar (% 13.5), ihmal (% 16.5) ve cinsel istismara (% 10.7) uğradığı belirtilmiştir (Zoroğlu ve diğerleri, 2001). Young ve diğerleri (2013), özellikle kişilik sorunlarının değerlendirilmesi ve tedavisi amacıyla geliştirdikleri şema mod yaklaşımında narsistik kişilik özelliklerinde çocukluk döneminde istismar/ihmale maruz kalmanın önemi üzerinde durmuşlardır.

Çocukluk döneminde yaşanan travmalarla geliştirilen ya da içselleştirilen işlevsel olmayan şema modlar, yaşamın ilerleyen yıllarında ruhsal sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamakta ve bireyin psikolojik durumunu olumsuz olarak etkilemektedirler (Yiğit ve Erden, 2015). Çocukluk çağında yaşanan travmalarda ihmal eden, zarar veren ebeveyn tutumlarının etkin bir rolü olduğu bilinmektedir. Fiziksel bakım ve duygusal ilgiden yoksun bırakılmak, yeterli bakımın sağlanmaması narsizmin gelişmesindeki ana etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Bachar ve diğerleri, 2015). İşlevsel olmayan şema modlarının gelişiminde de çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının etkili olduğu ve bu işlevsel olmayan şema modlarının narsistik kişilik özelliklerinde aktif rol oynadığı bilinmektedir (Young ve diğerleri, 2013).

Bireyi aşırı düzeyde korkutan, dehşet içinde ve çaresiz bırakan, çoğunlukla aniden meydana gelen olayların ortaya çıkardığı etki travma olarak tanımlanmaktadır (Türkcan, 1999). Travmalar çocukluk döneminde kazalar, doğal afetler şeklinde görülebileceği gibi çocukluk döneminde ihmal ve istismar şeklinde ortaya çıkabilir (Kepenekçi, 2001). Çocuğa kötü muamelede bulunma yani çocuğun istismarı fiziksel, cinsel ve emosyonel olarak üç kategoride değerlendirilebilir (Kulaksızoğlu, 2002).

Fiziksel istismarı genel bir biçimde tanımlanacak olursa, çocuğun kaza dışında yaralanması olarak ifade edilebilir (Polat, 2016). Fiziksel istismar, çocuğun gelişimini her yönden sekteye uğratmakta ve bu durumun etkileri yetişkinlik döneminde bile devam etmektedir. Yetişkinlik döneminde ortaya çıkan ruhsal-duygusal sorunlar, toplumsal normları

hiçe sayan davranışlar, saldırganlık ve kişinin kendi çocuklarına da kötü muameleler de bulunması gibi durumlar çocukluk dönemi travmatize edici yaşantılarıyla ilişkilendirilebilir (Wolker ve diğerleri, 1988, aktaran Kulaksızoğlu, 2002). Cinsel istismar, çocuk ve ergenlerin erişkinler tarafından cinsel uyaran olarak görülmesi ve kendi cinsel ihtiyaçlarını tatmin etmek amacıyla kullanılmasıdır (Kulaksızoğlu, 2002). Cinsel istismarın orta ve uzun dönem etkisi olarak suçluluk hissi, öfke, kâbus görme, kaygı, cinsel gelişimde sorunlar, travma sonrası stres bozukluğu, dissosiyatif belirtiler, fobiler, kişilik parçalanması gibi kronik psikolojik sorunlar gelişebilir (Aydın, 1997; Green, 1991, aktaran İşeri, 2008). Duygusal istismar, çocuğun gereksinim duyduğu sevgi ve ilgiyi görememesi, her türlü olumsuz tutum ve davranışlarla psikolojik olarak hasara uğratılmasıdır (Polat, 2016). İstismarın hangi çeşidi olursa olsun içerisinde diğer istismar çeşitlerinden bazılarını içerir. Bu nedenle istismar türlerini birbirinden ayırıp incelemek yetersiz bir görüş olarak kabul edilebilir (Aydın, 1997).

İhmal ve istismar kavramlarını birbirinden kesin olarak ayırmak oldukça zordur. İhmal, erişkinin unutkanlık veya bilgisi eksikliği gibi nedenlerle çocuk veya ergeni tehlikelere karşı korumaması, barınma, beslenme gibi gerekli sorumluluklarını yapmaması olarak ifade edilebilir (Kulaksızoğlu, 2002). İhmal davranışının pasif, istismarın ise aktif bir eylem olması itibarıyla bu iki kavram birbirinden ayırt edilebilir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Ebeveynleri tarafından istismar edilmiş çocuklar, ebeveynleriyle kurmuş oldukları bağlarını koparmamak adına bu duruma psikolojik olarak adapte olmaya çalışabilir. Bu nedenle çocuk istismar davranışını hafife almayı, rasyonalize etmeyi deneyebilir. Çocuk, istismarı zihninde değiştirmeye çalışarak baş etmeye çalışabilir (Herman, 2007).

Genel olarak çocukluk ve kısmen de ergenlik döneminde gelişen şemalar, çocuğun bulunduğu ortam ve bu ortamda karşılaştığı sorunlarla baş edebilmesi açısından işlevseldirler. Ancak, çocukluk çağında işe yarayan bu şemalar esnek olmamaları ve değişmeye karşı dirençli oldukları için kişinin yetişkinliği döneminde sorunlara neden olabilmektedirler. Böylece, kişinin çevreye adaptasyonunu zorlaştırmakta ve sorunlara karşı işlevsel olmayan baş etme yöntemlerini kullanmasına sebep olarak çeşitli psikopatolojilere zemin hazırlamaktadırlar (Young ve diğerleri, 2013). Polivagal teoride de şema mod kategorilerinin sinir sistemiyle ilişkili olduğu belirtilmiştir. Belli şema modların sempatik veya parasempatik sinir sistemi aktivasyonunu temsil ederek çocukluktan beri alışlagelmiş baş etme süreçlerinde etkili olduğu savunulmaktadır (Karaosmanoğlu ve diğerleri, 2022).

Kişilik bozukluğu sorunu olan bireylerde çok sayıda şemanın aynı anda aktifleştiği bilinmektedir. Bu sebeple özellikle kişilik sorunlarında Şema Terapi'yi daha etkin kullanabilmek için şema mod yaklaşımı geliştirilmiştir (Young ve diğerleri, 2013; Zarbock ve diğerleri, 2018). Şema modlar, bireyde o esnada aktifleşen şemalar veya işlevsel-işlevsel olmayan şema faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Young ve diğerleri, 2013). Şema modlar, çocuk modları, işlevsiz ebeveyn modları, baş etme modları ve sağlıklı yetişkin modu olmak

üzere kategorize edilmektedir (Genderen ve diğerleri, 2012). Bireyin algılayış biçiminin çocukların algılayış tarzıyla benzeştiği haller çocuk modu olarak adlandırılır. İncinmiş, kızgın/dürtüsel, mutlu çocuk modları bulunmaktadır. İncinmiş çocuk modu, terk edilmişlik, dışlanmışlık, utanç, güvensizlik duygularıyla birlikte harekete geçer. Kızgın/dürtüsel mod, inatçılık, hırçınlık, disiplinsizlik şeklinde görülebilir. Mutlu çocuk modu, sağlıklı içsel yanlardan biridir. Kişinin güçlü bir mutlu çocuk modunun olması onu ruhsal sorunlardan koruyabilir. (Jacob ve diğerleri, 2014).

Şema Terapi'ye göre, ebeveyn modları, cezalandırıcı ve beklentili olarak tanımlanmaktadır. Kişi, işlevsiz ebeveyn modlarındaiken kendisine çocukken ebeveyni ona karşı nasıl davrandıysa o şekilde davranır (Young ve diğerleri, 2013). Uyumsuz başa çıkma modları, duygusal ihtiyaçlarının giderilmediği zarar verici bir ortamda çocuğun hayata uyum sağlayabilmek için başvurduğu girişimleri belirtir (Young ve diğerleri, 2013). Şemaya teslimiyet, kişinin işlevsel olmayan modlarından gelen mesajlara itaatkâr bir biçimde boyun eğmesi durumudur (Jacob ve diğerleri, 2014). Uyumlu teslimci mod bu duruma örnek verilebilir (Arntz ve Jacob, 2016). Şemadan kaçınmak, kişinin yüklü duygular ve sorunlarla yüzleşmemek adına bunlardan kaçınması olarak tanımlanabilir (Jacob ve diğerleri, 2014). Kopuk korungan, kopuk kendini avutan modlar bu baş etme biçimlerine örnek olarak gösterilebilir (Arntz ve Jacob, 2016). Şemayı aşırı telafi etmek, bireyin bir eksikliğini aşırı oranda gideriyor olması halidir (Jacob ve diğerleri, 2014). Büyüklenmeci mod, zorbalık ve saldırı modu bu baş etme yöntemine örnek teşkil ederler (Arntz ve Jacob, 2016). Sağlıklı erişkin modu, diğer modların yönetilmesi için benliğin idari işlev gösteren sağlıklı ve yetişkin kısmıdır. Ruh sağlığı için bu modun güçlü olması gerekmektedir (Young ve diğerleri, 2013).

Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla sağlıksız şema modlarının bağlantılı olduğu ve bu bağlantının narsistik kişilik özelliklerinde rol oynadığı değerlendirilmektedir (Young ve diğerleri, 2013). Narsistik kişilik sorununda incinmiş çocuk, beklentili ebeveyn, öfkeli/kızgın çocuk, büyüklenmeci ile kopuk kendi avutan modların etkin rol oynadığı değerlendirilmektedir. Narsistik kişilerde incinmiş çocuk modunun harekete geçmesini engellemek adına öfkeli çocuk modu devreye geçip öfkeye kapılma, saldırganlık, davranışlar üzerinde denetimi kaybetme görülebilir. İncinmiş çocuk modunun hissettireceği başarısızlık ve aşağılık duygularını aşırı telafi etmek adına büyüklenmeci mod etkin hale gelir. (Arntz ve Jacob, 2016; Macik, 2023). Böylece kişi bir yandan kendiliğini idealize ederken diğer yandan başkalarını değersizleştirir. Kopuk kendi avutan mod sayesinde (örneğin, kumar oynama, madde kullanımı, aşırı cinsel etkinlikler vs.) de narsistik birey kendini rahatsız eden aşağılık-küçümsenmişlik, değersizlik, başarısızlık gibi incinmiş çocuk modunu içeren duygulardan uzaklaşabilir (Arntz ve Jacob, 2016). Zorbalık ve saldırı, kopuk kendini avutan, büyüklenmeci modlar narsistlerin sorunlarla baş etmek için sık olarak başvurdukları en yaygın modlardandır (Behary, 2014).

Narsizmin kökenlerine ilişkin açıklamalara bakıldığında narsistik özellikler, çocukluk çağı yaşantıları ve şema mod bağlantıları biraz daha anlaşılabilir. Narsistik kişilik özelliklerine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden birinde, başkalarından farklı ayrıcalıklara sahip olma inancının desteklendiği bir aile ortamında büyümenin narsizmin temelini oluşturduğu iddia edilmektedir. Bu sınırların çok az konulduğu ve sınırları aşmanın karşılığının belirsiz olduğu bir ortamdır. Başka bir açıklamada anne babanın çocuğun görev ve sorumluluklarını onun yerine yaptığı ortamlarda çocuğun, diğer insanların onun ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini öğreneceğini belirtmiştir. Böylece yeterlilik hissi geliştiremeyen çocuğun çaresiz ve başkalarına bağımlı olduğunu hissedeceği, yetersizlik hissiyle karşılaşmamak için de başkalarının onun ihtiyaçlarını gidermesine hakkı olduğunu savunacağı değerlendirilmiştir. Narsizmin kökenlerine ilişkin en yaygın görüş ise sevginin koşullara bağlı olarak sunulduğu bir ortamda büyümenin narsizme neden olduğu görüşüdür (Behary, 2014). Bu ortamda çocuk sevgi ve ilgiye başarılı olduğu müddetçe erişebileceğini öğrenmiştir. Empatinin gösterilmediği-öğretilmediği, acımasız eleştirilerin olduğu, duygusal bakım ve sıcaklıktan yoksun yetiştirilmenin narsizmin gelişmesinde rol oynayabileceği belirtilmiştir (Behary, 2014).

Bu araştırma, Young ve diğerlerinin (2013) öne sürdüğü modelin (çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri ilişkide şema modların aracı olabileceğinin) sınanmasını sağlayarak alana değerli bilgiler sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı, çocukluk çağında yaşanan travmaların işlevsel olmayan şema modları üzerinden narsistik kişilik özelliklerine olan etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bireylerin çocukluk çağında maruz kaldıkları travmalarla şema modları ve narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler ilgili alanyazın üzerinden incelenecektir. Bu kapsamda çocukluk çağı travmaları, şema modları ve narsistik kişilik özelliklerine ilişkin literatür gözden geçirilerek çocukluk çağı travmalarının şema modları dolayısıyla narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisine yönelik yorum ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Araştırmanın problemi doğrultusunda şu hipotezlere yanıt aranacaktır: Hipotez 1: Çocukluk çağı travmaları ile narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye işlevsel olmayan şema modları (incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, uyumlu teslimci mod, büyüklenmeci mod, kopuk korungan mod ve kopuk kendini avutan mod) aracılık eder. Hipotez 2: Çocukluk çağı travmaları değişkeni işlevsel olmayan şema mod değişkenlerini (incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, uyumlu teslimci mod, büyüklenmeci mod, kopuk korungan mod ve kopuk kendini avutan mod) pozitif yönde yordar. Hipotez 3: Çocukluk çağı travmaları değişkeni narsistik kişilik özellikleri değişkenini pozitif yönde yordar.

Hipotez 4: İşlevsel olmayan şema mod değişkenleri (incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, uyumlu teslimci mod, büyülenmeci mod, kopuk korungan mod ve kopuk kendini avutan mod) narsistik kişilik özellikleri değişkenini pozitif yönde yordar.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmanın örneklemini, İstanbul Arel Üniversitesi'nde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklem, uygun örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur.

Araştırmada 204 katılımcıya ulaşılmıştır. Uç değerlere sahip 3 katılımcı analiz dışında tutulmuştur. 3.29'dan fazla olan Z değeri uç değerdir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Böylece analizler 201 katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcıların 178'i kadın (% 88.6), 23'ü erkektir (%11.4). Katılımcıların yaşları 18-60 arasında olup yaş ortalaması 26'dır. Katılımcıların 116'sı lisans (57.7), 85'i lisansüstü eğitim (%42.3) görmektedir. Katılımcılara ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.

Örnekleimde Yer Alan Demografik Değişkenlere Ait Değerler

Demografik değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	178	88.6
	Erkek	23	11.4
Yaş	≤26	141	70.1
	>26	60	29.9
Eğitim	Lisans	116	57.7
	Lisansüstü	85	42.3

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcılara ait demografik veriler için Kişisel Bilgi Formu, çocukluk çağı travmaları değişkeni için Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, şema modları için Young Şema Modları Ölçeği (Kısa Form), narsistik kişilik özellikleri için Beş Faktör Narsizm Ölçeği Kısa Form kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formunun içerisinde katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu ve yaşına dair sorular yer almaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği. Bernstein ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen bu ölçekte 28 madde bulunmaktadır. Ölçekte cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal (duygusal ve fiziksel) alt boyutları bulunmakta ve alt boyutlara ait puanların toplanmasından toplam puan elde edilmektedir. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği'ndeki maddelerle temel bileşenler analizi yapılmıştır. Ölçeğin yüksek iç tutarlılığa (cronbach alfa değeri 0.79 ile 0.94 arasında) sahip olduğu görülmüştür. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği test-tekrar test güvenilirliği 0.88 olarak belirlenmiştir.

Ölçek, İngilizce dilinden Şar tarafından Türkçe diline çevrilmiş olup bu iki dilde uzman olan birisi tarafından incelenmiştir. Böylece dil konusunda da tutarlılık sağlandığı belirlenmiştir (Şar ve diğerleri, 2012).

Şar ve diğerleri (2012) tarafından adaptasyonu yapılan ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasında, dissosiyatif bozukluk hastaları ($n = 24$; 17-39 yaş), bu hastaların birinci derece akrabaları ($n = 50$; 18-70 yaş) ve klinik olmayan kontrol grubu ($n = 50$; 20-70 yaş) katılımcı olarak kullanılmıştır. Türkçe'ye adaptasyonu yapılan ölçek 33 madde içermektedir. Ölçekte cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal (duygusal ve fiziksel) alt boyutları bulunmakta ve alt boyutlara ait puanların toplanmasından toplam puan elde edilmektedir. Ölçek maddeleri 1 (Hiçbir Zaman) ile 5 (Çok Sık) arasında değişen beşli likert bir biçimde derecelendirilmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığı .93, test-retest güvenilirliği .90'dır. Ölçeğin yapı geçerliğinde beş faktörün toplam varyansın %72.5'ini karşıladığı görülmüştür (Şar ve diğerleri, 2012). Bu araştırmada ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı (α) .84 olarak hesaplanmıştır.

Young Şema Modları Ölçeği Kısa-Form. Young ve diğerleri (2007) tarafından 270 madde olarak geliştirilen ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmaları Lobbestael ve diğerleri (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kısa formu 118 maddedir ve 14 alt ölçekten oluşmaktadır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin uyum iyiliği değerleri yeterli görülmüştür [Kikare/ Serbestlik derecesi = 2.74, CFI = .980, NNFI = .980, SRMR = .066, RMSEA = .053]. Ölçeğin iç tutarlık (.79 ile .96) ve test-retest güvenilirliği (.65 ile .92) yeterli bulunmuştur.

Ölçeğin ülkemizdeki adaptasyonunu Aytaç ve diğerleri (2020) yapmıştır. Çalışmada, 18-48 yaş arası 1.287 katılımcısı olan (750 hasta grubu ve 537 üniversite öğrencisi grubu) bir örneklem kullanılarak yapılmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında, 113 madde ve 14 alt boyut olarak uyum iyiliği değerlerinin yeterli olduğu görülmüştür [Kikare/ Serbestlik derecesi = 30825.68/6123), CFI = .96, NNFI = .95, SRMR = .068, RMSEA = .056]. Ölçek maddeleri 1 (Hiçbir zaman) ile 6 (Her zaman) arasında değişen altılı likert bir yapıda derecelendirilmektedir. Ölçekte 14 faktör bulunmaktadır. Her bir alt ölçek bir şema modunu ifade etmekte ve ölçmektedir. Bu alt ölçekler, Zorbalık ve Saldırı Modu, Mutlu Çocuk Modu, Cezalandırıcı Ebeveyn Modu, İncinmiş Çocuk Modu, Beklentili Ebeveyn Modu, Uyumlu Teslimci Mod, Büyükleme Mod, Dürtüsel Çocuk Modu, Disiplinsiz Çocuk Modu, Öfkeli

Çocuk Modu, Sağlıklı Yetişkin Modu, Kızgın Çocuk Modu, Kopuk Korungan Mod, Kopuk Kendini Avutan Mod olarak isimlendirilmiştir. Testin iç tutarlık (.66 ile .92) ve test-retest güvenilirliği (.65 ile .88) yeterli görülmüştür. Bu araştırmada ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı (α) .94 olarak hesaplanmıştır.

Beş Faktör Kişilik Narsisizm Ölçeği-Kısa Form. Ölçek, Glover ve diğerleri (2012) tarafından oluşturulmuştur. Ölçeğin geliştirilen ilk formunda 148 madde bulunmaktadır. Ölçekte temel olarak narsizmdeki büyüklenmeci ve kırılğan alt boyutları değerlendirmektedir. Daha sonrasında Sherman ve diğerleri (2015) tarafından ölçeğin kısa formu geliştirilmiştir (60 maddelik). Ölçeğin kısa formunu Ekşi (2016) Türkçe'ye adapte etmiştir.

Ölçeğin Türkiye'de 18-32 yaş arası 526 üniversite öğrencisi katılımcıdan oluşan bir örneklem üzerinde uyarılama çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik güvenirlik çalışmasında, on beş alt boyutu kapsayan büyüklenmeci ve kırılğan narsizm üst boyutlu doğrulayıcı faktör analizi [Kikare/Serbestlik derecesi= 2.99, RMSEA= .68, CFI = .70] yapılmıştır. Ölçeğin alt ölçekleri, onay arayıcılık, kibir, liderlik/otorite, güvensizlik, hak iddia etme, teşhircilik, sömürücülük, büyüklenme hayalleri, umursamazlık, empati eksikliği, manipülatiflik, hayranlık ihtiyacı, tepkisel öfke/öfke ve utanç ve maceraperestlik olarak tanımlanmıştır. Ölçekte bulunan 60 madde, 1 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılıyorum) arasında değişen beşli likert yapıda derecelenmiştir. Ölçeğin güvenirliği .87 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ülkemizdeki uyarılmasının klinik olmayan yetişkin örneklem için geçerli-güvenilir olduğu değerlendirilmiştir (Ekşi, 2016). Bu araştırmada ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı (α) .89 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Araştırmanın yapılabilmesi için öncelikle üniversite etik kurulu izni (İstanbul Arel Üniversitesi Etik Kurulu'nun 26.05.2023 tarih ve 2023/11 sayılı kararı) alınmıştır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Katılımcılar gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır. Katılımcılar ölçekleri doldurmadan önce ölçeklerin bulunduğu Google Forms internet platformunda yer alan onam formunu onaylamışlardır. Katılımcılar ölçeklere internet ortamında (Google Forms internet platformu) cevap vermişlerdir. Katılımcıların ölçekleri doldurmaları yaklaşık olarak 50 dakika sürmüştür.

İstatistiksel Analizler

Araştırmada çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleriyle olan ilişkisinde şema modlarının aracılığı Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS 21 programında eklenti olarak çalıştırılan PROCESS Macro uygulamasıyla test edilmiştir. PROCESS uygulamasında bootstrapping yöntemiyle %95 güven aralığına göre sonuçlar elde edilmektedir

(Preacher ve Hayes, 2008). Korelasyon katsayısının hesaplanmasında pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Ayrıca, araştırmada diğer analizler için SPSS 21 programından faydalanılmıştır.

Araştırmada şema mod ölçeğinde yer alan sağlıklı yetişkin modu ve mutlu çocuk modu analiz dışında tutulmuştur. Bu iki mod, şema mod modeline göre sağlıklı modlardır ve kişinin sağlıklı-işlevsel yanlarıdır. Diğer modlar işlevsel olmayan yanlar olarak ifade edilmektedir (Arntz ve Jacob, 2016). İşlevsel olmayan modların çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özellikleri arasında bir aracı rolü olabileceği değerlendirilmiştir.

Bulgular

Hipotez sınama aşamasına geçilmeden önce verinin normal dağılıp dağılmadığı değerlendirilmiştir. Parametrik istatistik teknikleri kullanmak için dağılımın normal olduğu varsayımını karşılamak gerekmektedir (Büyüköztürk, 2016). Sürekli bir değişkendeki değerlerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için çarpıklık katsayısı incelenmelidir (Büyüköztürk, 2016). Orta büyüklükteki örneklem için ($50 < n < 300$) çarpıklık ve basıklık katsayısının ± 3.29 aralığında olduğunda verilerin normal dağılıma sahip olduğu kabul edilir (Kim, 2013). Buna göre araştırmanın verilerinin çarpıklık basıklık değerleri incelenmiş ve değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin -3.29 ile +3.29 sınırları içerisinde yer aldığı görülmüştür. Buna göre verilerin normal dağılım gösterdikleri kabul edilmiştir (bkz. Tablo 2.).

Tablo 2.

Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık
1	Çocukluk çağı travmaları	0.638	0.394
2	İncinmiş çocuk modu	0.888	0.498
3	Dürtüsel çocuk modu	1.172	1.960
4	Disiplinsiz çocuk modu	0.437	-0.172
5	Öfkeli çocuk modu	1.487	2.176
6	Kızgın çocuk modu	0.47	-0.015
7	Beklentili ebeveyn modu	0.439	0.335
8	Cezalandırıcı ebeveyn modu	1.398	2.060
9	Zorbalık ve saldırı modu	0.998	0.956
10	Uyumlu teslimci mod	0.511	-0.099
11	Büyükleme mod	0.467	0.651
12	Kopuk korungan mod	0.774	0.074
13	Kopuk kendini avutan mod	0.586	0.321
14	Narsistik kişilik özellikleri	0.666	0.966

Tablo 3.

Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

	Değişkenler	Ort	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Çocukluk çağı travmaları	53.607	15.115	---													
2	İncinmiş çocuk modu	23.388	10.227	.486**	---												
3	Dürtüsel çocuk modu	15.711	6.075	.319**	.597**	---											
4	Disiplinsiz çocuk modu	10.970	4.009	.244**	.615**	.619**	---										
5	Öfkeli çocuk modu	15.771	7.077	.341**	.522**	.712**	.394**	---									
6	Kızgın çocuk modu	27.084	8.556	.435**	.735**	.706**	.539**	.680**	---								
7	Beklentili ebeveyn modu	20.616	6.312	.323**	.489**	.303**	.289**	.230**	.460**	---							
8	Cezalandırıcı ebeveyn modu	17.602	7.294	.478**	.759**	.600**	.472**	.552**	.610**	.473**	---						
9	Zorbalık ve saldırı modu	16.791	6.186	.224**	.41**	.629**	.355**	.631**	.652**	.328**	.485**	---					
10	Uyumlu teslimci mod	16.039	5.560	.341**	.601**	.443**	.504**	.337**	.465**	.415**	.647**	.330**	---				
11	Büyükleme modu	23.547	7.338	.096	.333**	.592**	.361**	.528**	.533**	.393**	.383**	.643**	.256**	---			
12	Kopuk korungan mod	20.014	8.754	.395**	.727**	.572**	.553**	.459**	.642**	.384**	.560**	.482**	.376**	.342**	---		
13	Kopuk kendini avutan mod	11.701	4.085	.264**	.358**	.391**	.413**	.241**	.441**	.508**	.342**	.322**	.268**	.321**	.465**	---	
14	Narsistik kişilik özellikleri	168.283	23.538	.139*	.256**	.485**	.256**	.570**	.441**	.229**	.344**	.593**	.197*	.622**	.306**	.245**	---

* $p < .05$; ** $p < .01$; $N = 201$; Ort = Ortalama; SS = Standart Sapma

Araştırmada yer alan değişkenler arası ilişkiler pearson korelasyon analiziyle değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'e bakıldığında çocukluk çağı travmatik yaşantılarıyla büyülenmeci şema mod değişkenleri arasındaki ilişki hariç araştırmanın bütün değişkenlerinin birbiriyle anlamlı korelasyonları olduğu görülmektedir.

Daha sonrasında Hipotez 1'de belirtilen aracılık etkilerinin olup olmadığı bootstrapping yöntemi kullanılarak test edilme aşamasına geçilmiştir. Bootstrapping yöntemi kullanılırken 5000 yeniden örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Bootstrapping yöntemiyle aracılık analizinin test edilmesinde araştırmanın 1. hipotezinin doğrulanması için güven aralıklarının sıfırı kapsamaması gerekmektedir. Güven aralığının sıfırı içermemesi durumunda dolaylı etkinin anlamlı olduğu değerlendirilir (Preacher ve Hayes, 2008).

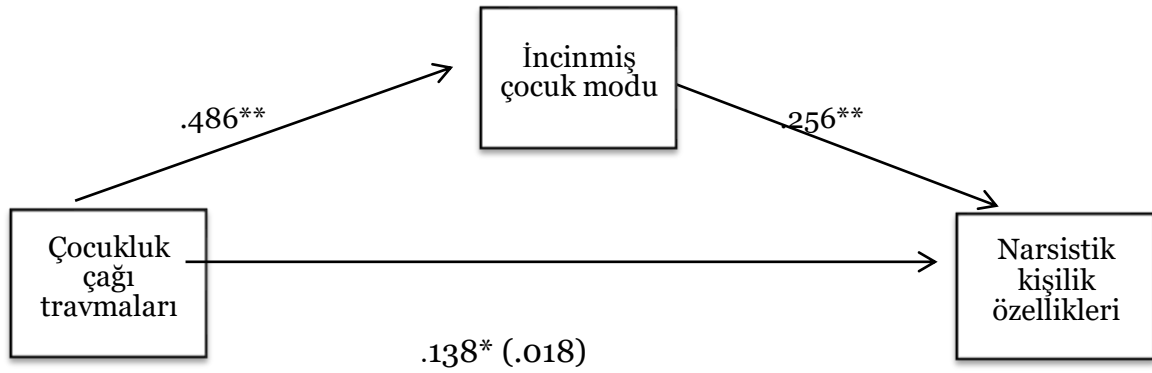
Tablo 4.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Şema Modlarının Aracılık Etkisi

Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Bağımlı Değişken	Doğrudan Etki (Toplam Etki)	Güven Aralığı BoLLCI-BoULCI
Çocukluk çağı travmaları	İncinmiş çocuk modu	Narsistik kişilik özellikleri	.018 (.138*)	[.0650, .3239]
Çocukluk çağı travmaları	Dürtüsel çocuk modu	Narsistik kişilik özellikleri	-.018 (.138*)	[.1164, .3907]
Çocukluk çağı travmaları	Disiplinsiz çocuk modu	Narsistik kişilik özellikleri	.081 (.138*)	[.0213, .1876]
Çocukluk çağı travmaları	Öfkeli çocuk modu	Narsistik kişilik özellikleri	-.062 (.138*)	[.1100, .2990]
Çocukluk çağı travmaları	Kızgın çocuk modu	Narsistik kişilik özellikleri	-.065 (.138*)	[.1873, .4775]
Çocukluk çağı travmaları	Beklentili ebeveyn modu	Narsistik kişilik özellikleri	.076 (.138*)	[.0126, .2045]
Çocukluk çağı travmaları	Cezalandırıcı ebeveyn modu	Narsistik kişilik özellikleri	-.032 (.138*)	[.1313, .4262]
Çocukluk çağı travmaları	Zorbalık ve saldırı modu	Narsistik kişilik özellikleri	.005 (.138*)	[.0604, .3628]
Çocukluk çağı travmaları	Uyumlu teslimci mod	Narsistik kişilik özellikleri	.088 (.138*)	[-.0224, .1744]
Çocukluk çağı travmaları	Büyülenmeci mod	Narsistik kişilik özellikleri	.079 (.138*)	[-.0576, .2447]
Çocukluk çağı travmaları	Kopuk korungan mod	Narsistik kişilik özellikleri	.021 (.138*)	[.0912, .2902]
Çocukluk çağı travmaları	Kopuk kendini avutan mod	Narsistik kişilik özellikleri	.083 (.138*)	[.0155, .1725]

Bootstrapping analizi (Model 4) yapıldığında ulaşılan aracılık etkisi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının incinmiş çocuk modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .486$, SH = .0419, %95 GA [1.1318, .10.3333]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. İncinmiş çocuk şema modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .256$, SH = .1810, %95 GA [.2108, .9247]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .018$, SH = .1062, %95 GA [-.2121, .2708]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .187$, SH = .0657, %95 GA [.0650, .3239]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye incinmiş çocuk modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 1).

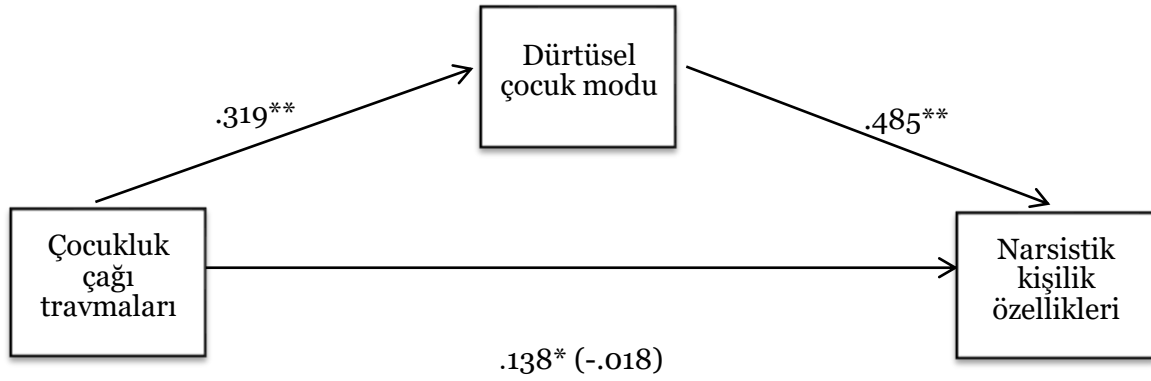

Şekil 1.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide İncinmiş Çocuk Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

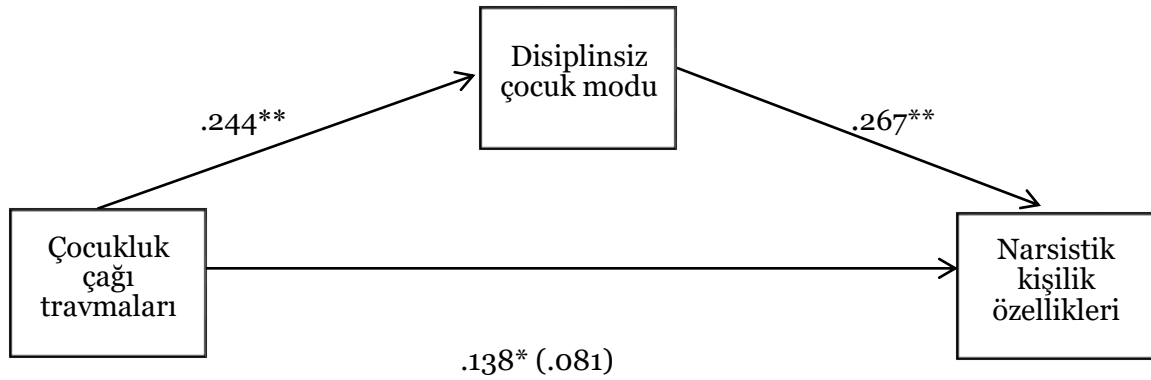
Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının dürtüsel çocuk modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .319$, SH = .0270, %95 GA [.0753, .1818]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Dürtüsel çocuk modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .485$, SH = .2541, %95 GA [.14014, .24034]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.018$, SH = .1021, %95 GA [-.2296, .1732]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .244$, SH = .0691, %95 GA [.1164, .3907]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye dürtüsel çocuk modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 2).

Şekil 2.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Dürtüsel Çocuk Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Şekil 3.

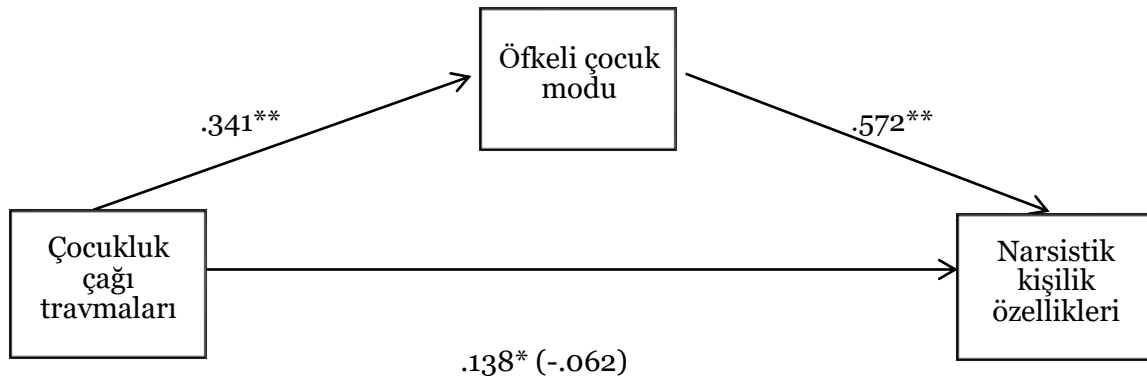
Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Disiplinsiz Çocuk Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının disiplinsiz çocuk modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .244$, SH = .0182, %95 GA [.0289, .1008]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Disiplinsiz çocuk modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .267$, SH = .4145, %95 GA [.5671, .2.2021]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .081$, SH = .1100, %95 GA [-

.0903, .3434]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .089$, SH = .0428, %95 GA [.0213, .1876]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye disiplinsiz çocuk modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 3).

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının öfkeli çocuk modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .341$, SH = .0312, %95 GA [.0983, .2213]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Öfkeli çocuk modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .572$, SH = .2062, %95 GA [1.5590, 2.3721]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.062$, SH = .0965, %95 GA [-.2881, .0926]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .314$, SH = .0795, %95 GA [.1691, .4800]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye öfkeli çocuk modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 4).

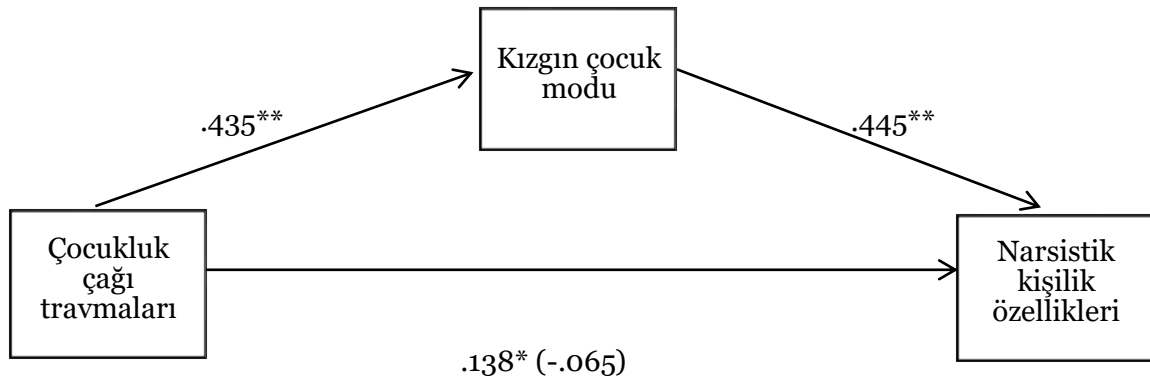
Şekil 4.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Öfkeli Çocuk Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının kızgın çocuk modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .435$, SH = .0361, %95 GA [.1754, .3179]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Kızgın çocuk modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .445$, SH = .1945, %95 GA [.9088, 1.6759]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093,

%95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.065$, SH = .1101, %95 GA [-.3195, .1147]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .318$, SH = .0750, %95 GA [.1873, .4775]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye kızgın çocuk modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 5).

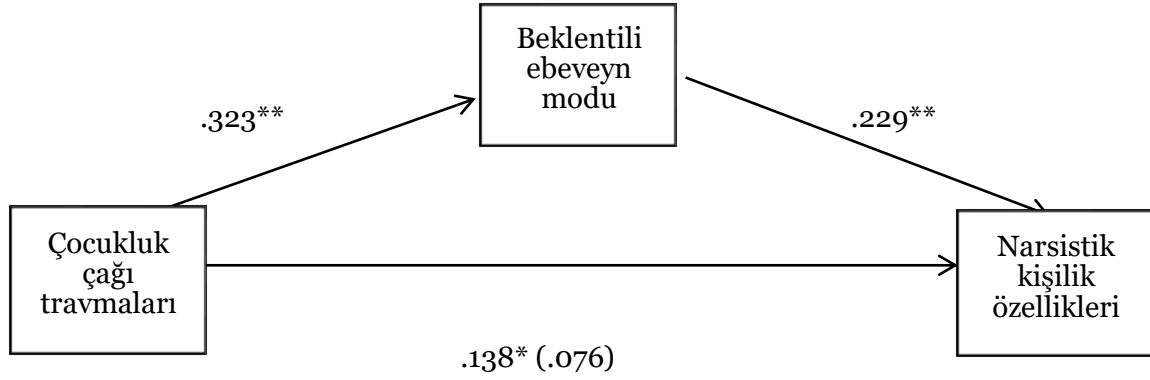

Şekil 5.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Kızgın Çocuk Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

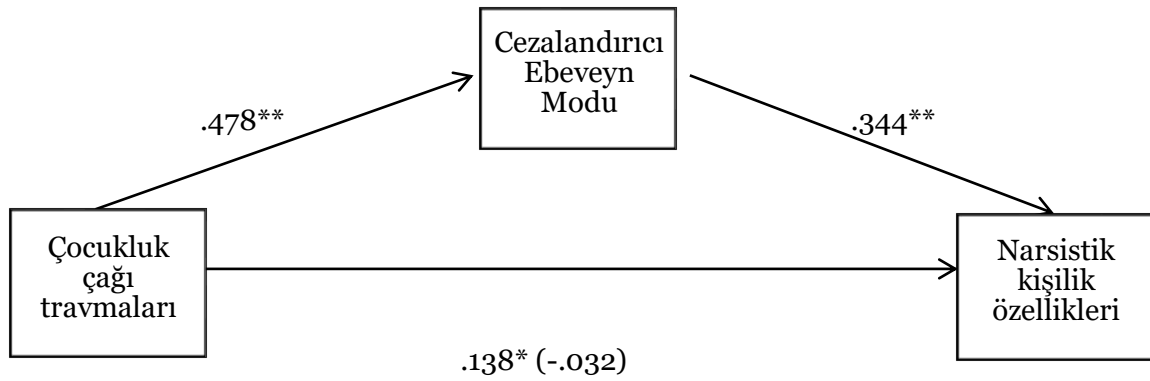
Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının beklentili ebeveyn modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .323$, SH = .0280, %95 GA [.0798, .1903]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Beklentili ebeveyn modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .229$, SH = .2726, %95 GA [.1796, 1.2547]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .1389$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .076$, SH = .1138, %95 GA [-.1050, .3440]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .096$, SH = .0479, %95 GA [.0126, .2045]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye beklentili ebeveyn modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 6).

Şekil 6.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Beklentili Ebeveyn Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Şekil 7.

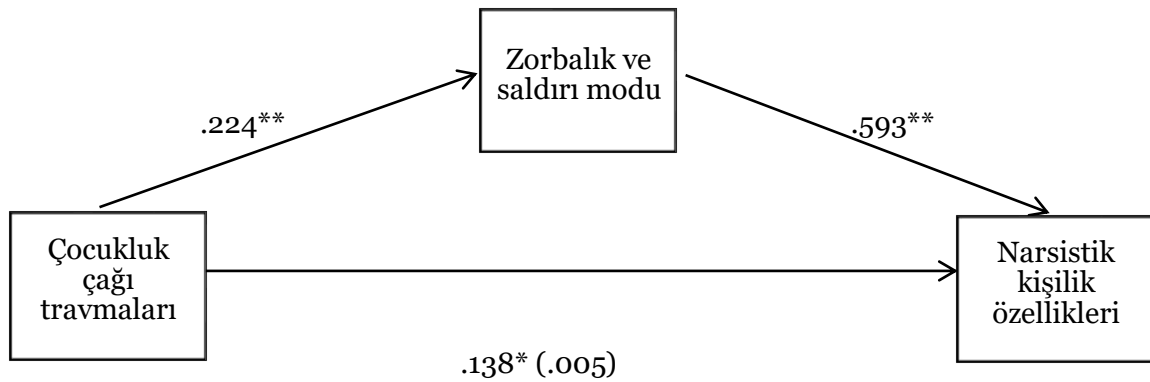
Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Cezalandırıcı Ebeveyn Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının cezalandırıcı ebeveyn modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .478$, SH = .0300, %95 GA [.1718, .2902]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Cezalandırıcı ebeveyn modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .344$, SH = .22452, %95 GA [.6748, 1.6420]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri

üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.032$, SH = .1183, %95 GA [-.2846, .1821]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .267$, SH = .0736, %95 GA [.1313, .4262]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye cezalandırıcı ebeveyn modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 7).

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının zorbalık ve saldırı modu üzerindeki etkisinin ($\beta = .224$, SH = .0283, %95 GA [.0363, .1478]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Zorbalık ve saldırı modunun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .593$, SH = .2233, %95 GA [1.8124, 2.6933]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .005$, SH = .0914, %95 GA [-.1713, .1892]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .207$, SH = .0754, %95 GA [.0604, .3628]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye zorbalık ve saldırı modunun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 8).

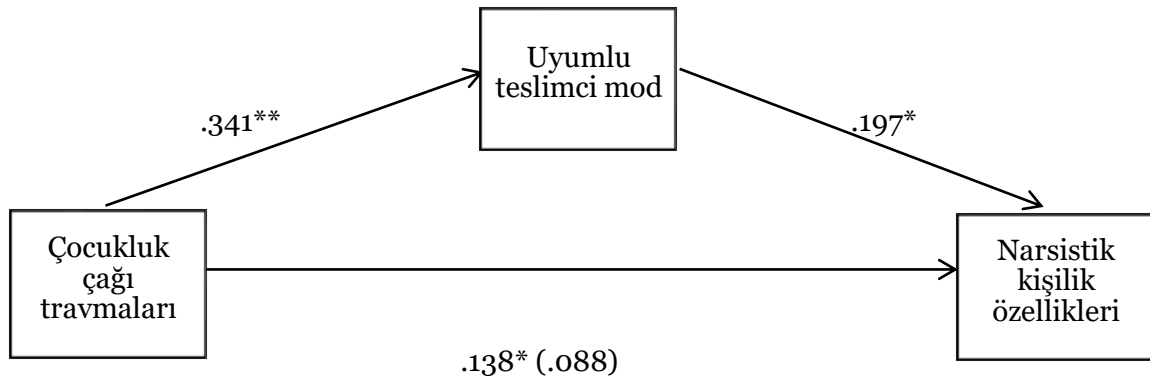

Şekil 8.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Zorbalık ve Saldırı Modunun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının uyumlu teslimci mod üzerindeki etkisinin ($\beta = .341$, SH = .0245, %95 GA [.0771, .1738]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Uyumlu teslimci modun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .197$, SH = .3137, %95 GA [.0131, 1.2505]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .088$, SH = .1154, %95 GA [-.0905, .3647]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .079$, SH = .0439, %95 GA [-.0024, .1744]) anlamlı değildir. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olmadığı, bu ilişkiye uyumlu teslimci modun aracılık yapmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 9).

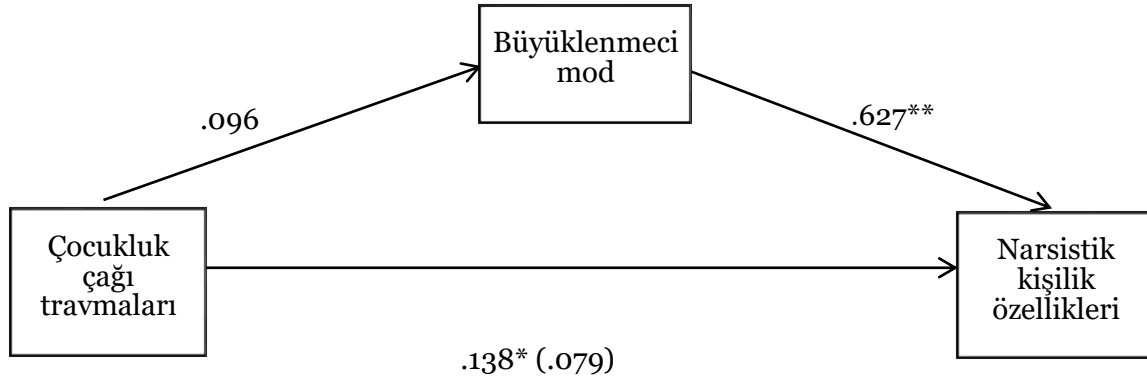
Şekil 9.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Uyumlu Teslimci Modun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının büyüklenmeci mod üzerindeki etkisinin ($\beta = .096$, SH = .0343, %95 GA [-.0208, .1143]) pozitif ve anlamlı olmadığı bulunmuştur. Büyüklenmeci modun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .627$, SH = .1783, %95 GA [1.6199, 2.3233]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .079$, SH = .0866, %95 GA [-.0465, .2950]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik

kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .092$, SH = .077, %95 GA [-.0576, .2447]) anlamlı değildir. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye büyüklenmeci modun aracılık yapmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 10).

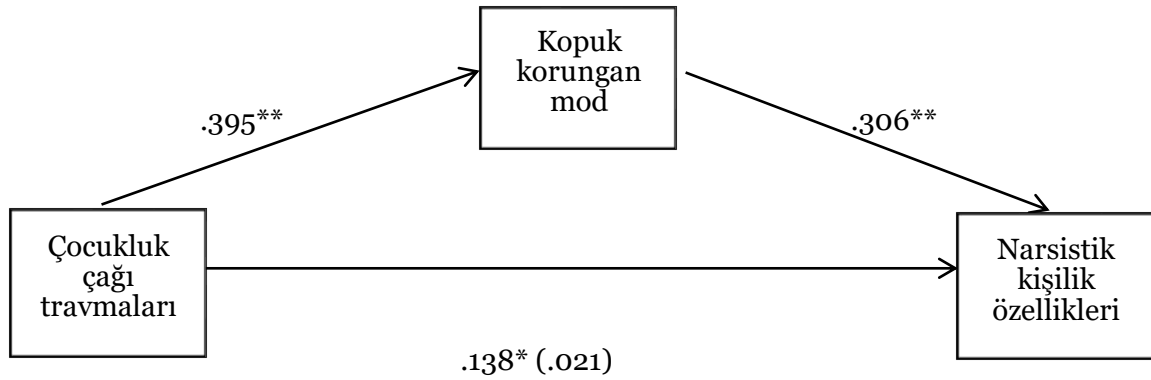

Şekil 10.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Büyüklenmeci Modun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

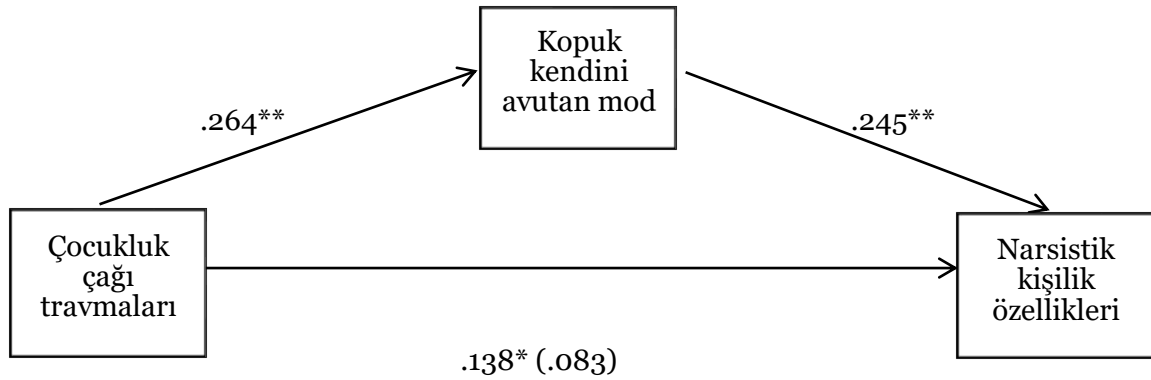
Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının kopuk korungan mod üzerindeki etkisinin ($\beta = .395$, SH = .0377, %95 GA [.1548, .3035]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Kopuk korungan modun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .306$, SH = .1981, %95 GA [.4081, 1.1893]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .021$, SH = .1147, %95 GA [-.1929, .2595]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .183$, SH = .0515, %95 GA [.0912, .2902]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye kopuk korungan modun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 11).

Şekil 11.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Kopuk Korungan Modun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Şekil 12.

Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Kopuk Kendini Avutan Modun Aracılık Etkisine İlişkin Model

* $p < .05$; ** $p < .01$

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının kopuk kendini avutan mod üzerindeki etkisinin ($\beta = .264$, SH = .0185, %95 GA [.0349, .1078]) pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Kopuk kendini avutan modun narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin ($\beta = .245$, SH = .4116, %95 GA [.3962, 2.0193]) pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .138$, SH = .1093, %95 GA [.0008, .4319]) anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişken modele katıldığında

çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin azaldığı ve doğrudan etkinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .083$, SH = .1112, %95 GA [- .0892, .3495]). Aracılık etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleri üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta = .0862$, SH = .0409, %95 GA [.0155, .1725]) anlamlıdır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide dolaylı etkinin anlamlı olduğu, bu ilişkiye kopuk kendini avutan modun tam aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır (bkz. Şekil 12).

Aracı değişken analize dahil edildiğinde bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamsız hale gelirse tam aracılık söz konusu olur. Aracı değişken analize dahil edildiğinde bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlılığını sürdürür fakat anlamlılık düzeyinde bir düşüş gerçekleşir ise kısmi aracılıktan bahsedilebilir (Yılmaz ve Dalbudak, 2018).

Araştırmanın 1. hipotezine göre sonuçlara bakıldığında, çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeniyle narsistik kişilik özellikleri değişkeni arasındaki ilişkiye, incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, kopuk korungan mod ve kopuk kendini avutan modun tam aracılık ettiği belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeniyle narsistik kişilik özellikleri değişkeni arasındaki ilişkiye, uyumlu teslimci mod ve büyülenmeci mod aracılık etmemektedir.

Araştırmanın 2. hipotezine göre sonuçlara bakıldığında, çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeninin, işlevsel olmayan şema modları değişkenlerini büyülenmeci mod hariç anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın 3. hipotezine göre sonuçlara bakıldığında, çocukluk çağı travmatik yaşantıları değişkeninin narsistik kişilik özellikleri değişkenini anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın 4. hipotezine göre sonuçlara bakıldığında, işlevsel olmayan şema modlar değişkenlerinin narsistik kişilik özellikleri değişkenini anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Tartışma

Bu araştırmanın bulgularına bakıldığında, çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye; incinmiş çocuk, dürtüsel çocuk, disiplinsiz çocuk, öfkeli çocuk, kızgın çocuk, beklentili ebeveyn, cezalandırıcı ebeveyn, zorba ve saldırgan, kopuk korungan ve kopuk kendini avutan modların aracılık ettiği görülmektedir. Ayrıca, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının büyülenmeci mod hariç, işlevsel olmayan şema modlarını anlamlı düzeyde pozitif yönde yordadığı; çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde pozitif yönde yordadığı; işlevsel olmayan şema

modlarının narsistik kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara dair değerlendirmeler yer almaktadır.

Şema Terapi kuramı çerçevesinde narsizmin çocukluk çağı temelleri incelendiğinde, narsizmle bağlantılı olarak, yalnızlık ve dışlanma, sınır sorunları, travma yaşantısı ve koşula bağlı kabul gibi durumlar belirtilmiştir (Young ve diğerleri, 2013). Şema Terapi'ye göre, narsistik kişilik sorunu yaşayan çoğu bireyin çocukluğunda yalnız, yeterince ilgi görmemiş, duygusal olarak yoksun bırakılmış, suistimal edilmiş, bakım verenlerin istediği standartları karşıladığı zaman değer görmüş ya da tam tersi aşırı şımartılmış bireyler olabileceği değerlendirilmiştir (Young ve diğerleri, 2013). Yapılan birçok klinik açıklamada, narsistik özellikler gösteren kişilerin çocukluk dönemlerinde ihtiyaçlarının içinde bulunduğu koşullarda empatik bir şekilde karşılanmadığı ve bu kişilerin yetişkinlik dönemlerinde bu ihtiyaçlarını kişilerarası ilişkileri kullanarak gidermeye çalıştıkları belirtilmektedir (Morf ve Rhodewalt, 2001).

Narsizmin çocukluk kökenleri değerlendirildiğinde, ana baba tarafından yeterince sevilme görür. Anne ya da bakım veren ilgi göstermiş de olabilir, ancak bu ilgi inandırıcı değildir. Bu ilgide sevgi ve empati eksikliği vardır. Narsistik bireye çocukken sınırlar konusunda yeterli eğitim verilmemiştir. Sınırlara uyması yerine başkalarının duygularını önemsemekten istediği gibi davranmayı öğrenmişlerdir. Bu yaşantı deneyimleri çocuklukta narsistik bireyin ihmal edildiğini düşündürmektedir. Hatta bazı narsistik bireylerin çocukluk döneminde ebeveynin cinsel olarak kullanımına maruz kalmış olabileceği, ikame eş rolünün çocuğa yüklenilmiş olabileceği de değerlendirilmektedir (Young ve diğerleri, 2013).

Narsistik bireylerin ebeveynlerinin de narsistik özellikleri olabileceği ve kendi ihtiyaçlarını tatmin için çocuğu kullanmış olabilecekleri düşünülmektedir. Bu ebeveynlerin çocuğa ilgi ve övgüde bulunmalarının sebebi çocuğun üzerinden kendi ihtiyaçlarını tatmin etmek olabileceği düşünülmektedir. Bu şekilde çocukluk geçiren narsistik bireyler çocukluklarında ilgi ve övgü aldıklarını ifade etmelerine karşın temel ilgiden yoksun, gerçek sevgiyi deneyimleyememişlerdir (Young ve diğerleri, 2013). Narsistik bireylerin çocukluk döneminde karşılaşmış olabilecekleri bu ortamın çocuğa yönelik duygusal istismarla örtüştüğü değerlendirilebilir.

Şema Terapi, psikanalitik kuramdan da faydalanan bütüncül bir yaklaşım sunar. Çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özellikleri arasındaki bağlantıya dair Kernberg (2012, aktaran, Özdemir, 2017), klinik tecrübelerine dayanarak narsistik özelliklerin gelişmesinde soğuk/reddeden ebeveyn tutumlarının varlığı üzerinde durmuştur. Kohut (1977), ise büyülenmeci narsistik özelliklerin uzak duran, ilgi göstermeyen veya aşırı şımartan ebeveyn tutumlarının etkisiyle oluşacağını öngörmüştür (aktaran, Özdemir, 2017).

Çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özelliklerinin ilişkisi değerlendirildiğinde, yaşamın erken dönemlerinde yaşanan kötü muameleye maruz kalmaların yetişkinlikte görülen kişilik bozukluklarıyla bağlantılarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Brown ve Anderson, 1991; Yiğit ve Erden, 2015). Son yıllarda kişilik bozukluğu alanında yapılan çalışmalar, çocukluk çağı travmaya maruz kalmayla yetişkinlik dönemi kişilik bozuklukları arasındaki bağlantıları ortaya koymaktadır (Gedik, 2021; Johnson ve diğerleri, 2006). Bu çalışmada da çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki ($r = .139$) olduğu belirlenmiştir.

Yakın zamanda klinik ve klinik olmayan örneklem kullanılarak yapılan bazı araştırmalarda, ihmal edilme veya aşırı değer verilme gibi çocukluk yaşantılarının narsizmin gelişiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Johnson ve diğerleri, 2006; Otway ve Vignoles, 2006). Ayrıca, Öncül (2008) çalışmasında, travmatik olmasa bile işlevsel olmayan çocukluk dönemi yaşantılarının, kişilik sorunları geliştirmede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Gedik (2021) araştırmasında, çocukluk dönemi travmatik yaşantıları ile farklı kişilik örüntülerinin pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmada, duygusal istismar ile narsistik kişilik ($r = .14$), fiziksel istismar ile narsistik kişilik ($r = .17$), fiziksel ihmal ile narsistik kişilik ($r = .23$), duygusal ihmal ile narsistik kişilik ($r = .10$), cinsel istismar ile narsistik kişilik ($r = .08$), aşırı koruma kontrol ile narsistik kişilik ($r = .22$), çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik ($r = .25$) arasında anlamlı korelasyonlar olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağına yaşanan travmaların narsistik kişilik örüntüsünü yordadığı bulgulanmıştır. Fiziksel ihmal, aşırı koruma-kontrol ve duygusal ihmalin birlikte narsistik kişilik örüntüsündeki varyansın %10'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada, istismar türleri arasından fiziksel ihmalin narsistik kişilik örüntüsüyle en yüksek korelasyonu verdiği görülmüştür.

Brown ve Anderson (1991) klinik örneklem kullanarak yaptıkları bir çalışmada, istismar mağduru olan hastaların istismar mağduru olmayan hastalara göre daha fazla kişilik bozukluğu tanısı aldıkları bulgusuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada da narsistik özellikleri olan kişilerin ebeveynleriyle olumsuz ilişkilerini ortalamaya göre daha yüksek düzeyde tanımladıkları belirtilmiştir (Özdemir, 2017). Otway ve Vignoles (2006) ilgi göstermeyen ana babaya dair anıların örtük (kırılğan) narsizmle, aşırı övgü-şımartılma anılarının ise büyükenmecici narsistik özelliklerle ilişkili olabileceğini vurgulamıştır.

Lauterbach (2001) yaptığı bir çalışmada, çok olumsuz deneyim yaşayan katılımcılar ile daha az olumsuz deneyim yaşayan katılımcıların profillerini değerlendirmiştir. Sonuç olarak, daha fazla travmaya maruz kalanların daha yüksek profillerinin olduğunu ve narsistik kişilik özellikleri açısından daha yüksek puanlar aldıklarını belirlemiştir.

Bu çalışmada çocukluk çağı travmatik yaşantılarında beklentili ebeveyn modu ve cezalandırıcı ebeveyn modunun narsistik kişilik özelliklerine aracılık ettiği bulgusuna

ulaşmıştır. Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının ebeveyn modları aracılığıyla narsistik kişilik özelliklerinin geliştirilmesine olan etkisi literatür tarafından da desteklenmektedir. Bilindiği üzere işlevsiz ebeveyn modlarının oluşumunda çocukların ebeveynlerinden gördükleri davranışları modellemeleri önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin çocukta travma yaratacak tutumları cezalandırıcı ve/veya beklentili ebeveyn modlarının gelişimini desteklemektedir. Bu bağlamda Şema Terapi uygulayan klinisyenlerin narsistik kişilik özellikleri gösteren danışanlarda cezalandırıcı ve beklentili ebeveyn modlarıyla da çalışmalarının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Buna göre, cezalandırıcı ve beklentili ebeveyn modlarını fark ettirme ve bu modları bilişsel-yaşantısal teknikler kullanarak sınırlandırmayı öğretmeye yönelik çalışmalar yapılmasının etkili olabileceği öngörülmektedir.

Çocuklar kişilik gelişimi için özdeşim kurabilecekleri bir modele gereksinim duyarlar. Bu model genellikle çocuğun yakın çevresinde bulunan anne, baba, dede, nine gibi aile üyeleri olur. Bu kişilerde görülen olumsuz davranışın çocuğa yansımaları ihtimali vardır (Yavuzer, 2002). Mackenzie (2004), ebeveynlerin/bakım verenlerin çocuklara karşı cezalandırıcı, aşırı hoşgörülü gibi işlevsel olmayan tutumlar yerine işbirlikçi bir tutumla çocuğa yaklaşmalarının çocuk üzerinde daha olumlu bir etki bıraktığını belirtmiştir. Bu araştırma sonucunda da görüldüğü üzere çocukluk çağı travmatik yaşantılarının işlevsel olmayan ebeveyn modlarının gelişimini etkilediği ve bu yolla narsistik kişilik özelliklerine zemin hazırladığı değerlendirilmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına karşı cezalandırıcı ve/veya beklentili (başarılı/duygu odaklı) tutumlardan kaçınmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çocukluk çağı travmalarının şema modlarla olan ilişkisine bakıldığında uyumsuz şema modlarının çocukluk döneminde ebeveyn figürlerinin içselleştirilmesiyle de oluştuğu bilinmektedir. Böylece yetişkinlik döneminde kişi uyumsuz ebeveyn modunu yaşadığı zaman kendine ebeveyni çocukken ona nasıl davranmışsa öyle davranmaya başlar. Örneğin, istismar edilen çocuk yetişkinliğinde cezalandırıcı ebeveyn modu aktifleşip istismar eden ebeveyninin davrandığı gibi kendine veya başkalarına davranabilir (Young ve diğerleri, 2013). Bu çalışmada çocukluk çağı travmalarıyla büyülenmeci mod hariç diğer bütün işlevsel olmayan şema modların (incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, uyumlu teslimci mod, kopuk korungan mod, kopuk kendini avutan mod) anlamlı bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir.

Brown ve diğerleri (2016), duygusal yoksunluk yaşıtan baba davranışlarıyla kaçınmacı baş etme modlarının (kopuk korungan-kopuk kendini uyuşturan), duygusal yoksunluk yaşıtan anne davranışlarıyla teslimci, kaçınmacı baş etme modlarının (kopuk korungan-kopuk kendini uyuşturan), küçük düşüren anne davranışlarıyla büyülenmeci, uyumlu teslimci, saldırı ve zorbalık, kopuk korungan, kopuk kendini avutan modların, cezalandırıcı

anne davranışlarıyla büyüklenmeci, uyumlu teslimci, saldırı ve zorbalık, kopuk korungan, kopuk kendini avutan modlarının ilişkili olduğunu belirlemişlerdir.

Korkmaz (2019), cinsel istismara uğramış kadınlarla yaptığı çalışmada istismar edilmiş çocuk, cezalandırıcı ebeveyn, beklentili ebeveyn, öfkeli korungan ve kopuk kaçınan modun cinsel istismar yaşantısı sonrası katılımcılarda etkin olarak var olduğunu belirtmiştir.

Bo ve diğerleri (2017), duygusal bakımdan yoksun bırakan, küçük düşürücü ve cezalandırıcı anne baba davranışlarıyla incinmiş çocuk modunun ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Bahadır (2019), şemalarla çocukluk dönemi travmalarının ilişkili olduğunu bulmuştur. Çalışmada çocukluk döneminde istismar ve ihmal yaşayan kişilerin şemalardan da yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Çocukluk dönemi travmalarının uyumsuz şemaların üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şema Terapi, narsistik özellikler gösteren kişilerin büyüklenmeci mod kaynaklı davranışlarının altında acı veren duyguları engellemek için aşırı telafi yöntemleri kullanmalarının olduğunu iddia etmiştir. Bu sebeple Şema Terapi, klinisyenlerin dikkatini narsistik kişiliğin altında yatan yalnız çocuk moduna çekmiştir (Ar, 2014).

Narsizmin temelinde yer aldığı düşünülen yalnız çocuk moduna bakıldığında bu modda kişi kendini duygusal gereksinimleri karşılanmamış yalnız bir çocuk gibi hisseder. Bu modda birey, duygusal olarak boş, sosyal olarak kabul görmeyen, sevgiyi hak etmeyen, sevilmez biri olarak hisseder (Arntz ve Jacob, 2016). Yalnız çocuk modu, narsistik kişilik sorunu yaşayan bireylerde bulunan incinmiş çocuk modunun versiyonudur. Bu moddayken narsistik kişi sevgiyi hak etmediğine inanır. Yalnız çocuk modu narsistik bireylerde özel statülerini kaybedilmesiyle tetiklenmektedir. Narsistik birey yalnız çocuk modu tetiklendiğinde hızlı bir şekilde büyüklenmeci veya kopuk kendini avutan moda dönmeye çalışır. Çünkü yalnız çocuk modunu deneyimlemek kişi için oldukça acı vericidir. Genellikle yalnız çocuk modu kusurlu hissettirdiği için narsistik birey büyüklenmeci moda geçip üstünlük göstermeye çalışır (Young ve diğerleri, 2013). Reich (1933, aktaran Deveci, 2020) narsistik kişilik özelliklerine sahip bireylerin büyüklenmeci ve saldırgan tutumlarının erken dönem travmatik yaşantılarının sonucunda öz güveni düzenlemek için oluştuğunu ifade etmiştir.

Büyüklenmeci modda narsistik birey, takdir edilmek ister ve başkalarına karşı eleştirel bir duruma gelir. Bu modda narsistik birey, rekabetçi, bencil, duyarsız, empati kurmayan bir şekilde davranmaktadır. Diğer insanlardan özel muamele görmeyi bekleyip başkalarının uyması gereken kuralların dışında olduklarını savunurlar. Büyüklenmeci moddayken narsistik kişilik özellikleri gösteren birey, saldırganlık, üstünlük, onay arayıcılık, suistimal etme gibi aşırı baş etme davranışları gösterebilir. Örtük narsistik özellikleri olan kişiler ise büyüklenmeci tutumlarını gerçekte değil fantezi dünyalarında yaşarlar. Örtük narsistik özellikler gösteren bireyler dışarıdan bakıldığında alçak gönüllü bile görünebilirler. Ancak,

fantezi dünyalarında kendilerini birçok insandan üstün görürler. Bu kişiler diğer insanların yanında büyüklenmeci modlarını göstermezler (Young ve diğerleri, 2013).

Narsistik kişiler çoğunlukla büyüklenmeci modda bulunurlar, ancak yalnız kaldıklarında çevrelerinden gelen takdir edilme ilişkisi kesildiğinde yalnız çocuk moduyla yüzleşmemek için kopuk kendini avutan moda geçerler. Kopuk kendini avutan mod sayesinde yalnız çocuk modundan kaçınmış olurlar. Bu moddayken narsistik özellikleri olan birey kumar oynama, işkolik tutumlar, tehlikeli sporlar gibi aktivitelerle uyarı sağlarlar. Bunun yanı sıra tv-bilgisayarda çok vakit geçirme, hayal kurma gibi daha yatıştırıcı etkinliklerde yapabilirler. Bu etkinlikler sayesinde boşluk ve değersizlik hissetmekten kaçınmış olurlar (Arntz ve Jacob, 2016; Young ve diğerleri, 2013).

Bu çalışmada da çocukluk çağı travmalarıyla narsistik kişilik özellikleri arasında bazı baş etme modlarının (zorbalık ve saldırı modu, kopuk korungan mod, kopuk kendini avutan mod) aracılık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çocukluk çağında travmatik yaşantılarla baş etmek için kullanılan yöntemlerin yaşamın ileriki yıllarında uyum bozucu bir duruma neden oldukları bilinmektedir. Narsistik özellikleri olan bireylerde kopuk korungan mod ve kopuk kendini avutan moda incinmiş çocuğun hissettiği duyguyu hissetmemek için başvurulduğu bilinmektedir. Young ve diğerleri (2013) kopuk kendini avutan modu narsistik kişiliği niteleyen modlardan birisi olarak ifade etmişlerdir. Zorbalık ve saldırı modunun da narsist bireylerde yaygın olarak kullanılan bir baş etme yöntemi olduğu bilinmektedir. Narsistik özellikleri olan bireylerin tehdit altında hissettiklerinde saldırılabildikleri, “en iyi savunma saldırıdır” inancına sahip oldukları görülmektedir (Young ve diğerleri, 2013). Lobbetael ve diğerleri (2008) yaptıkları bir çalışmada narsistik kişilik ile zorbalık ve saldırı modunun ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Baş etme modlarının aracılığına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde şema terapistlerin narsistik özellikleri olan bireylerle çalışırken baş etme modlarının uzun vadede olumsuz etkilerini fark ettirmeye/yüzleştirmeye (empatik) yönelik çalışmalar yapmalarının önemli olabileceği değerlendirilmektedir. Bu empatik yüzleştirme süreci sonrasında bu bireylerin kendilerini sağlıklı bir şekilde ifade etmelerini kolaylaştıracak çalışmalar (bilişsel, yaşantısal ve davranışçı yöntemlerle) yapılmasının da uyumsuz baş etme davranışlarına başvurmayı azaltacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada büyüklenmeci modun çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla bir ilişkisinin bulunmaması ve dolayısıyla çocukluk dönemi travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri arasında aracılık etkisinin de olmadığı görülmektedir. Travmatik yaşantıların büyüklenmeci modla ilişkisiz olması narsizmde çocukluk döneminde ebeveynler tarafından fazlaca şımartılmanın da etkisinin üzerinde durulmasının gerekliliğini düşündürmektedir. Nitekim, Young ve diğerleri (2013), narsizmin temellerinde çocuğa özelmış gibi davranıp çok az sınırlar koyan ebeveyn tutumları da tanımlamışlardır. Ancak çalışmada, büyüklenmeci modla narsistik kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde

bilinmektedir ki büyüklenmeci mod narsistik kişilikle ilişkili önemli modlardan biridir. Şema terapistinin narsistik kişilik özellikleri gösteren bireylerle çalışırken incinmiş çocuk moduyla ilgilenmesi, yalnız çocuk modunun fark edilip duygusal ihtiyaçların ifade edilmesine zemin hazırlayabilir. Böylece bu kişilerin, incinmiş çocuk modunun aşırı telafisi olduğu düşünülen büyüklenmeci moda daha az başvurmalarının sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

Şema Terapi'ye göre narsizmin temelindeki şemalara bakıldığında da kendini kusurlu görme, haklılık/büyüklik, güvensizlik/suistimal, başarısızlık, yüksek standartlar, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik, sosyal izolasyon, onay arayıcılık, cezalandırılma ve özellikle duygusal yoksunluk şemaları görülmektedir. Haklılık/büyüklik şemasının kusurlu olma ve duygusal bakımdan yoksun olma (ihmal edilme) şemaları için aşırı telafi olduğu ve böylece büyüklenmeci kendiliği meydana getirdiği belirtilmektedir. Narsistik kişilik özellikleri bulunan kişilerdeki kendini boşlukta hissetme duygusu, erken çocukluk döneminde yaşanan duygusal yoksunluk yaşantıları ile izah edilmektedir. (Young ve diğerleri, 2013). Young ve diğerleri (2013), narsistik kişiliği niteleyen üç temel modu, yalnız çocuk modu, büyüklenmeci mod ve kopuk kendini avutan mod olarak belirtmişlerdir. Ancak, bu çalışmada narsizmin işlevsel olmayan bütün modlarla (incinmiş çocuk modu, dürtüsel çocuk modu, disiplinsiz çocuk modu, öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, beklentili ebeveyn modu, cezalandırıcı ebeveyn modu, zorbalık ve saldırı modu, uyumlu teslimci mod, büyüklenmeci mod, kopuk korungan mod, kopuk kendini avutan mod) ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deveci (2020), cezalandırıcı ebeveyn, beklentili ebeveyn, incinmiş çocuk, teslimci mod, kaçınmacı modlar (kopuk korungan-kopuk kendini uyuşturan), büyüklenmeci mod, şüpheli/denetimci mod ve sağlıklı yetişkin modlarının kırılan narsizmi yordadığını (varyansın %57'si) belirlemiştir. Öte yandan, beklentili ebeveyn, incinmiş çocuk, dürtüsel çocuk, teslimci, kopuk korungan, büyüklenmeci, entrikacı ve manipülatif, adli büyüklenmeci mod ile sağlıklı yetişkin modlarının büyüklenmeci narsistik özellikleri yordadığı (varyansın %34'ü) görülmüştür.

Narsistik kişilik bozukluğunu Şema Terapi bağlamında araştıran bir çalışmada, haklılık ve güvensizlik/ suistimal edilme şemalarının narsistik kişilik özellikleriyle bağlantılı olduğu ifade edilmiştir (Reeves ve Taylor, 2007). Carr ve Francis (2010), narsistik kişilik bozukluğuyla kendini feda, kusurluluk ve haklılığın ilişkili olduğu belirtmişlerdir. Zeigler-Hill ve diğerleri (2011), narsizmle şemalar arasındaki ilişkiyi değerlendirdikleri bir çalışmada, kuşkuculuk, hak görme, aşırı eleştiricilik, kendini feda şemaları ile büyüklenmeci narsizmin; güvensizlik/suistimal edilme, boyun eğicilik, haklılık ve terk edilme şemalarıyla da kırılan narsistik özelliklerin pozitif yönde ilişkili olduğunu belirlemişlerdir.

Dadashzadeh ve diğerleri (2016), öfkeli çocuk, mutlu çocuk, kopuk kendini avutan ve büyüklenmeci şema modlarının narsistik kişilik bozukluğunu yordadığını belirlemişlerdir. Çalışmada, mutlu çocuk ve büyüklenmeci mod, narsistik kişilik bozukluğuyla güçlü bir şekilde ilişkiliyken, kopuk kendini avutan, zorba-saldırı, cezalandırıcı ebeveyn ve sağlıklı yetişkin

modlarının zayıf bir korelasyon göstermiştir. Mutlu çocuk, büyüklenmeci ve kopuk kendini avutan modların narsistik kişilik bozukluğunu belirlemede etkin rol oynadığı belirlenmiştir.

Bamelis ve diğerleri (2011), kişilik bozukluklarını şema mod konseptinde değerlendirdikleri çalışmada, dikkat-onay arayıcı mod, büyüklenmeci mod, kopuk kendini avutan ve disiplinsiz çocuk şema modlarının narsistik kişilik bozukluğuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de yapılan bir çalışmada Üzümcü (2016), büyüklenmeci narsistik kişilik özellikleriyle ayrılma ve dışlanma, zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik şema alanlarıyla; kırılgan narsistik kişilik özellikleriyle de aynı şema alanlarının ve bunlara ilaveten zedelenmiş özerklik şema alanının ilişki gösterdiğini bulgulamıştır.

Üzümcü (2016), yaptığı araştırmada, çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarıyla büyüklenmeci ve örtük/kırılgan narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye uyumsuz şema alanlarının aracılık ettiğini belirlemiştir. Yiğit ve Erden (2015), üniversite öğrencilerinde çocukluk döneminde istismara uğramış olmanın psikolojik sağlık üzerindeki etkisine şemaların aracı olduğuna dair yürüttükleri çalışmada, çocukluk çağı istismarının her çeşidinin psikolojik sağlıkla korelasyonu bulunduğunu ve buna zedelenmiş özerklik şema alanının tümünden aracılık ettiğini tespit etmişlerdir. Buna göre, çocukluk dönemi istismar yaşantılarının, zedelenmiş özerklik şema alanını etkilediği ve bu yolla ruhsal sorunlar için risk oluşturacağı değerlendirilmiştir. Macik (2023), yaptığı çalışmada cezalandırıcı ebeveyn modunun narsistik davranışlar üzerindeki etkisinde öfkeli çocuk modu, kızgın çocuk modu, saldırı ve zorbalık modu ve büyüklenmeci modlarının aracılık ettiğini belirlemiştir. Bu modelin narsistik davranışları açıklamada %44 oranında bir varyansa sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada narsistik davranışlar için en önemli modların öfkeli ve kızgın çocuk ile cezalandırıcı ebeveyn modu olduğu değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının narsistik kişilik özellikleriyle olan ilişkisinde çocuk modlarının, (incinmiş, dürtüsel, disiplinsiz ve öfkeli) aracılık ettiği belirlenmiştir. Young ve diğerlerine (2013) göre de incinmiş çocuk modunun bir versiyonu olan yalnız çocuk modu narsistik kişiliği niteleyen en temel modlardan biridir ve incinmiş çocuk moduna yeniden ebeveynlik yapmak narsizmin terapisinde birincil amaçtır. Ayrıca, bu çalışmada narsistik kişilikle ilişkili olarak dürtüsel, disiplinsiz ve öfkeli çocuk modlarının da bulunduğu görülmektedir. Şema Terapi’de incinmiş çocuk moduna odaklanmanın yanı sıra dürtüsel, disiplinsiz ve öfkeli çocuk modlarının da dikkate alınmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Şema terapistinin, narsistik kişilik özellikleri gösteren danışanın dürtüsel, disiplinsiz ve öfkeli çocuk modlarının arkasındaki karşılanmamış gereksinimleri belirlemesi ve bu gereksinimlerin uygun yolla nasıl giderilebileceğine yönelik çalışmalar (bilişsel, yaşantısal ve davranışçı) yapmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, danışanın bu modlara sınırlar koyabilmesini desteklemek de oldukça önemlidir.

Alanyazında konuyla ilgili görüşler ve bu alanda yapılmış sınırlı sayıda araştırma bulguları değerlendirildiğinde, çocukluk çağı travmatik yaşantılarıyla narsistik kişilik özellikleri ilişkisinde şema modların aracı rolü olduğunu destekler nitelikte bulgu ve yorumlar olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu çalışmada ulaşılan bulguya göre, şema modları, narsistik kişilik özellikleri ve çocukluk dönemi travmaları arasında pozitif ve anlamlı ilişkilerin belirlenmesi, çocukluk çağı travmalarındaki artışın işlevsiz şema modlarını arttırdığı ve böylece işlevsel olmayan şema modlarının da dolaylı olarak narsistik kişilik özelliklerini arttırdığı değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, narsistik kişilik özelliklerinin gelişiminde çocukluk çağı travmalarına bağlı olarak oluşan şema modlarının etkin bir rol oynadığı görülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Bu çalışmada sadece şema mod değişkeninin alt boyutlarına ilişkin aracılık modelleri değerlendirilmiştir. Çocukluk çağı travmaları ve narsistik kişilik özellikleri değişkenlerinin alt boyutlarını da içeren aracılık modellerinin değerlendirildiği çalışmaların yapılması bu çalışmadaki modellerin daha detaylı anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu araştırmanın sadece 201 kişilik üniversite öğrencisi örneklemiyle yapılmış olması ve örneklemin demografik özellikler açısından homojen dağılmış olmaması çalışmanın dış geçerliği açısından bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Araştırmanın daha geniş bir katılımcı sayısı ve demografik özellikler açısından homojen bir örnekleme yapılmasının dış geçerliği arttıracakı öngörülmektedir. Narsistik kişilik özelliklerinde yaşamın erken dönemlerinde olan travmatik yaşantıların etkilerinin şema mod terapi uygulamalarında (bilişsel, deneyimsel ve davranışsal teknikleri içeren) incelendiği çalışmaların yapılmasının psikoterapi uygulamalarına yol göstermesi açısından faydalı olacağı tavsiye edilmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Bu çalışma tek yazarlıdır. Yazar çalışmanın tamamını bireysel olarak yürüttüğünü beyan etmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek Beyanı:

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır. Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

Etik Kurul Onayı:

Bu çalışma İstanbul Arel Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (26.05.2023 tarih ve 2023/ 11 sayılı karar).

Kaynakça

- Ar, Y. (2014). Büyüklenmecilik ya da incinebilirlik: Narsistik kişilik örgütlenmesinin şema terapi yaklaşımı çerçevesinde ele alınması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 1(3), 29-43. <https://doi.org/10.31682/ayna.470593>
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(3), 36-39.
- Arntz, A. ve Jacob, G. (2016). *Uygulamada şema terapi* (G. Soygüt, Ed. ve Çev.; 1. Basım). Nobel Akademik Yayıncılık. (2011)
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (1. Basım). Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Aytaç, M., Köse Karaca, B. ve Karaosmanoğlu, A. (2020). Turkish adaptation of the short Schema Mode Inventory. *Journal of Clinical Psychology and Psychotherapy*, 27(3), 1-18. <https://doi.org/10.1002/cpp.2432>
- Bachar, E., Canetti, L., Hadar, H., Baruch, J., Dor, Y., ve Freedman, S. (2015). The role of narcissistic vulnerability in predicting adult posttraumatic symptoms from childhood sexual abuse. *Child Psychiatry and Human Development*, 46(5), 800-809. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-052-z>
- Bahadır, E. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemaları ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin çocukluk çağı travmaları açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Bamelis, L. L. M., Renner, F., Heidkamp, D. ve Arntz, A. (2011). Extended schema mode conceptualizations for specific personality disorders: An empirical study. *Journal Of Personality Disorders*, 25(1), 41-58. <https://doi.org/10.1521/pedi.2011.25.1.41>
- Behary, W. T. (2014). *Narsistle Ateşkes* (M. Şaşıoğlu, Ed. ve Çev.; 2. Basım). Psikonet Yayınları. (2008)
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L. ve Foote, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132-1136. <https://doi.org/10.1176/ajp.151.8.1132>
- Bo, B., Lockwood, G. ve Young, J. E. (2017). A new look at the schema therapy model: Organization and role of early maladaptive schemas. *Cognitive Behaviour Therapy*, 47(4), 328-349. <https://doi.org/10.1080/16506073.2017.1410566>
- Brown, G.R. ve Anderson, B. (1991). Psychiatric morbidity in adult psychiatric inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse. *American Journal of Psychiatry*, 148(1), 55-61. <https://doi.org/10.1176/ajp.148.1.55>
- Brown, J., Selth, S., Stretton, A. ve Simpson, S. (2016). Do dysfunctional coping modes mediate the relationship between perceived parenting style and disordered eating behaviours? *Journal of Eating Disorders*, 4(27), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s40337-016-0123-1>
- Büyükoztürk, Ş. (2016). *Veri analizi el kitabı* (22. Basım). Pegem Akademi Yayın.
- Carr, S. N. ve Francis, A. J. (2010). Early maladaptive schemas and personality disorders symptoms: An examination in a non-clinical sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 83(4), 333-349. <https://doi.org/10.1348/147608309X481351>
- Çamurdan, A. (2006). *Çocuk ihmali. Çocuk istismarı ve ihmali multidisipliner yaklaşım* (1. Basım). Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Dadashzadeh, H., Hekmati, I., Gholizadeh, H. ve Abdi, R. (2016). Schema modes in cluster b personality disorders. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 2(2), 22-28. <https://doi.org/10.12740/APP/63535>
- Deveci, H. (2020). *Kırılgan ve büyüklenmeci narsistik kişilik özelliklerinin şema terapi çerçevesinde mod model incelemesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Şehir Üniversitesi.
- Ekşi, F. (2016). The short form of the Five-Factor Narcissism Inventory: Psychometric quivalence of the Turkish version. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 16(4), 1081-1096. <http://dx.doi.org/10.12738/estp.2016.4.0001>
- Gedik, G. (2021). *Çocukluk çağı travmalarının kişilik örüntüleri üzerindeki etkisinde psikolojik dayanıklılığın aracı rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Genderen, H. V., Rijkeboer, M. ve Arntz, A. (2012). Theoretical model: Schemas, coping styles and modes. İçinde M. V. Vreeswijk, J. Broersen ve I. Nadort. (Edl.), *Handbook of Schema Therapy: Theory, Research, and Practice* (ss. 27-40). John Wiley ve Sons Ltd. Published.
- Glover, N., Miller, J. D., Lynam, D. R., Crego, C. ve Widiger, T. A. (2012). The five-factor narcissism inventory: a five-factor measure of narcissistic personality traits. *Journal of Personality Assessment*, 94(5), 500-512. <https://doi.org/10.1080/00223891.2012.670680>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (1. Basım). Guilford Press.
- Herman, J. L. (2007). *Trauma ve iyileşme şiddetin sonuçları: Ev içi istismardan siyasi teröre* (T. Tosun, Çev.). Literatür Yayıncılık. (1992)
- Jacob, G., Van Genderen, H. ve Seebauer, L. (2014). *Mod terapisi: Diğer yollardan gitmek yaşam örüntülerini anlamak ve değiştirmek* (N. Azizlerli ve M. Soykut, Çev.). Psikonet Yayınları. (2011)
- Johnson, J. G., Cohen, P., Chen, H., Kasen, S. ve Brook, J. S. (2006). Parenting behaviors associated with risk for offspring personality disorder during adulthood. *Arch. Gen. Psychiatry*, 63(5), 570-587. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.63.5.579>
- Kahveci, S. (2016). *Borderline kişilik bozukluğunda zihin kuramı ve çocukluk çağı travması arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Karaosmanoğlu, H. A., Ateş, N., Köse Karaca, B., ve Aytaç, M. (2022). A new viewpoint to schema modes and mode domains through polyvagal theory: Could schema modes be just a way of coping? *Current Psychology*, 42(24), 21119-21132. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03176-x>
- Kepenekçi, Y.K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22(3), 262-275.
- Kim, H.-Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54. <https://doi.org/10.5395/rde.2013.38.1.52>
- Korkmaz, B. (2019). *Cinsel saldırıya maruz kalan kadınlarda psikoterapötik değişim sürecinin incelenmesi: Şema odaklı bir yaklaşım* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi* (5. Basım). Remzi Kitabevi.
- Küçükyağcı, B. (2022). *Yetişkinlerde kişilik bozukluklarıyla ilişkili inançların yordanması: çocukluk çağı travması ve işlevsel olmayan tutumların etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Lauterbach, D. (2001). Personality profiles of trauma survivors. *Traumatology*, 7(1), 5-18. <https://doi.org/10.1177/1534765601007001>
- Lobbestael, J., Van Vreeswijk, M. F., ve Arntz, A. (2008). An empirical test of schema mode conceptualizations in personality disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 46(7), 854-860. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.03.006>
- Lobbestael, J., Vreeswijk, M. V., Spinhoven, P., Schouten, E. ve Arntz, A. (2010). Reliability and validity of the short Schema Mode Inventory. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 38(4), 437-458. <https://doi.org/10.1017/S1352465810000226>
- Macik, D. (2023). Are the schema modes suitable for explaining borderline and narcissistic behaviours? *Current Psychology*, 43(3), 3070-3079. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04552-x>
- Mackenzie, R. J. (2004). *Çocuğunuza sınır koyma* (H. Gürel, Çev.). HYB Yayınları. (1998)
- Morf, C. C. ve Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177-196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Otway, L. J. ve Vignoles, V. L. (2006). Narcissism and childhood recollections: A quantitative test of psychoanalytic predictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 104-116. <https://doi.org/10.1177/0146167205279907>
- Öncül, Ö. (2008). *Roles of basic personality traits, schema coping responses, and toxic childhood experiences on antisocial, borderline, and psychopathic personality characteristics* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Özdemir, H. E. (2017). *Bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişki: Reddedilme duyarlılığının aracı rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Işık Üniversitesi.
- Öznur, H. (2017). *Antisosyal kişilik bozukluğunda psikopatoloji düzeyleriyle aile işlevselliği ve çocukluk çağı travma düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Öztürk, O. ve Uluşahin, N. A. (2016). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (9. Basım). Nobel Tıp Kitabevleri.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.3.879>
- Reeves, M. ve Taylor, J. (2007). Specific relationships between core beliefs and personality disorder symptoms in a non-clinical sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 14(2), 96-104. <https://doi.org/10.1002/cpp.519>
- Sherman, E. D., Miller, J. D., Few, L. R., Campbell, W. K., Widiger, T. A., Crego, C. ve Lynam, D. R. (2015). Development of a short form of the Five-Factor Narcissism Inventory: The FFNI-SF. *Psychological Assessment*, 27(3), 1110-1116. <http://dx.doi.org/10.1037/pas0000100>
- Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal Medical Science*, 32(4), 1054-63. <https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26947>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5. Basım). Allyn ve Bacon.

- Türkcan, A. (1999). Türkiye’de alkol kullanımı ve bağımlılığının yaygınlığı üzerine bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 310-318.
- Üzümcü, E. (2016). *Büyüklenmeci ve kırılğan narsistik kişilik özellikleri ile ilişkili faktörlerin şema terapi modeli çerçevesinde incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi* (22. Basım). Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, V. ve Dalbudak, Z. İ. (2018). Aracı değişken etkisinin incelenmesi: Yüksek hızlı tren işletmeciliği üzerine bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 517-534. <http://dx.doi.org/10.17130/ijmeh.2018239946>
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 47-59.
- Young, J. E., Arntz, A., Atkinson, T., Lobbestael, J., Weishaar, M. E., van Vreeswijk, M. F. ve Klokman, J. (2007). *The Schema Mode Inventory*. New York: Schema Therapy Institute.
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2013). *Şema Terapi* (T. Özakkaş, Ed. ve Çev.) (2. Basım). Litera Yayıncılık. (2003)
- Zarbock, G., Loose, C. ve Graaf, P. (2018). Çocuk ve ergenlerde şema terapi uygulama temelleri (N. Azizlerli, Y. Yürüker, İ. G. Şan, Ö. Koç ve Z. Karabuda, Çev.). İçinde A. Karaosmanoğlu (Ed.), *Çocuk ve ergenler için şema terapi* (ss. 25-90). Psikonet Yayınları (2013)
- Zeigler-Hill, V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B. ve Myers, E. M. (2011). Trouble ahead, trouble behind: Narcissism and early maladaptive schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(1), 96-103. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2010.07.004>
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal M. K. ve Alyanak, B. (2001). Çocuklukdönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

The Mediating Role of Schema Modes in the Relationship Between Childhood Trauma and Narcissistic Personality Traits

Summary

It is known that being exposed to emotional, physical, and sexual maltreatment and neglect during childhood has negative effects on personality development. It is evaluated that traumatic events experienced during childhood are effective in the development of dysfunctional schema modes and that dysfunctional schema modes have an effect on narcissistic personality traits (Young et al., 2013, pp. 538-541). There are studies that find significant relationships between childhood traumatic experiences and narcissistic personality traits (Gedik, 2021; Küçükyalçın, 2022). There are studies that find relationships between dysfunctional schema modes and narcissistic personality traits (Brown et al., 2016; Deveci, 2020). At the same time, there are studies showing significant relationships between childhood traumatic experiences and schemas-schema modes (Bahadır, 2019; Bo et al., 2017). This study aimed to determine the mediating effect of schema modes in this relationship between childhood traumatic experiences and adult narcissistic personality traits.

For this purpose, the sample of the study was formed from university students studying at undergraduate and graduate levels in Istanbul ($N = 201$; 88.6% female, 11.4% male; Mean age = 26) using the snowball sampling method. The participants in the sample answered the scales online. In the study, the Childhood Trauma Scale, the Young Schema Modes Scale Short-Form, the Five Factor Narcissism Scale Short Form, and the Personal Information Form were used for the personal information of the participants. In line with the data obtained in the research, the mediation of schema modes in the effect of childhood traumatic experiences on narcissistic personality traits was analyzed with the bootstrapping method developed by Hayes (2013). The relationships between childhood traumatic experiences, narcissistic personality traits, and schema mode variables were examined with the Pearson correlation method. Statistical analyses were performed with SPSS 21 and the PROCESS macro run as an add-on in SPSS 21.

According to the first hypothesis of the study, when the results are examined, it is determined that the relationship between the childhood traumatic experiences variable and the narcissistic personality traits variable is mediated by the vulnerable child mode, impulsive child mode, undisciplined child mode, angry child mode, enraged child mode, demanding parent mode, punitive parent mode, bully and attack mode, detached protector mode, and detached self-soother mode. The relationship between the childhood traumatic experiences variable and the narcissistic personality traits variable is not mediated by the compliant surrenderer mode and self-aggrandizer mode. According to the second hypothesis of the study, when the results are examined, it is determined that the traumatic childhood experiences

variable significantly positively predicts the dysfunctional schema modes variables except for the self-aggrandizer mode. According to the third hypothesis of the study, when the results are examined, it is determined that the childhood traumatic experiences variable significantly positively predicts the narcissistic personality traits variable. According to the fourth hypothesis of the study, when the results are examined, it is determined that dysfunctional schema modes variables significantly positively predict the narcissistic personality traits variable. According to this predicted result, it is evaluated that experiencing trauma in childhood may increase schema modes (unhealthy) and thus increase narcissistic personality traits indirectly through schema modes. These results obtained in the research were discussed according to the literature.